

PATTERNUL EDUCAȚIONAL AL DEZVOLTĂRII COMPETENȚELOR DE COMUNICARE ALE ELEVILOR (EDUCAȚIA FIZICĂ)

Mihaela FLOREA, doctorandă UPSC (România)

<https://orcid.org/0000-0002-7193-1895>

Rezumat. Derivând din scopul urmărit, acest articol descrie o activitate de formare a competențelor de comunicare într-un context mai special, acela al lecției/activității de educație fizică, urmărind să aducă argumente în favoarea acestei corelații formative. Sunt analizate unele rezultate ale elevilor în ceea ce privește competențele de comunicare în rol de premise. Educația fizică este un puternic instrument educațional, care poate ajuta tinerii să își dezvolte competențele sociale și pe cele de comunicare. Cercetarea care să dezvăluie modul în care elevii percep realitatea, modul în care se raportează la ea prin comunicare și modul în care ei percep necesitatea acestor competențe este necesară din perspectiva formării, pe parcursul ciclului liceal, a unor tineri care să se poată înscrie cu succes pe piața muncii și care să se poată adapta la schimbările din ce în ce mai dese ce au loc în societatea de astăzi. Anume din aceste motive articolul analizează corelarea dintre comunicare și educația fizică în cadrul activității de învățare, „căutând” soluții pertinente pentru formarea competențelor de comunicare în afara disciplinelor lingvistice.

Cuvinte-cheie: comunicare, competență de comunicare, educație fizică, pattern educațional, corelare.

EDUCATIONAL PATTERN OF COMMUNICATION SKILLS DEVELOPMENT OF STUDENTS (PHYSICAL EDUCATION)

Summary. Deriving from the intended purpose, this article describes an activity of forming communication skills in a more special context, that of the physical education lesson/ activity, aiming to make arguments in favour of this formative correlation. Some of the students' results in terms of communication skills in the role of premises are analysed. Physical education is a powerful educational tool that can help young people develop their social and communication skills. Research that reveals how students perceive reality, how they relate to it through communication and how they perceive the need for these skills is necessary from the perspective of forming, during the high school cycle, young people who can successfully insert themselves into the labour market and who can adapt to the increasingly frequent changes taking place in today's society. It is for these reasons that the article analyses the correlation between communication and physical education within the learning activity, "looking" for relevant solutions for the formation of communication skills outside the linguistic disciplines.

Keywords: communication, communication competence, physical education, educational pattern, correlation.

Pornind de la orientările care vizează specificul comunicării în cadrul educației fizice, trebuie să menționăm că această disciplină îndeplinește următoarele funcții specifice: *funcția de dezvoltare armonioasă*; *funcția de perfecționare a capacității motrice*; *funcția de emulație*; *funcția recreativă*; *funcția de socializare*, fapt care generează necesitatea unei corelări dinamice cu funcțiile comunicării consemnate în diversele modele ale acesteia. În desfășurarea orelor de educație fizică se folosesc tehnici didactice variate, dominante fiind cele verbal-expozitive, verbal-conversative, dar și tehnicile care implică în special demonstrațiile. Mesajele verbale sunt prezente

preponderent sub formă de comenzi, explicații, dar și sub formă de mesaje de motivare, convingere, sugestie.

Condiția cea mai importantă pentru atingerea obiectivelor propuse la ora de educație fizică este aceea a desfășurării unui proces de comunicare caracterizat de eficiență. Este extrem de important ca elevul să aibă un repertoriu lingvistic în care să se afle și termenii specifici educației fizice, intervenția profesorului să vină în momentul optim, iar rezultatele să poată fi vizibile atât în atitudinea elevului, cât și în rezultatele sale școlare.

Este evident că nici o activitate educativă nu se poate desfășura în afara procesului de comunicare, oricare ar fi ponderea tipurilor de comunicare combinate. Fiecare parte a procesului, fiecare instrument folosit adecvat, aduce aportul necesar la atingerea succesului și transmiterea mesajului didactic în cele mai bune condiții.

Necesitatea dezvoltării competențelor de comunicare la elevii din ciclul liceal este evidentă, cu atât mai mult cu cât rezultatele elevilor la testele PISA sunt destul de slabe, iar astăzi se pune foarte serios problema alienării sub influența tehnologiilor de comunicare digitală, care izolează individul de lumea reală, ale cărei provocări trebuie să le înfrunte și să le învingă, oferindu-i un refugiu virtual, unde poate modela mediul și relațiile după propria dorință [1, p. 9].

Mai multe studii, printre care și cel efectuat în anul 2015 de către Centrul de Evaluare și Analize Educaționale [2, p. 7], menționând și statisticile OECD publicate în 2015 pe baza testelor PISA, arată că 42% din adolescenții de 15 ani din România întâmpină greutăți majore în a selecta și diferenția informațiile după anumite criterii, acestora lipsindu-le capacitatea de a efectua raționamente elementare. O astfel de rată a analfabetismului funcțional este destul de mare. Urmările acestei rate înalte a analfabetismului funcțional sunt extrem de vizibile în șansele de evoluție economică a României, OECD estimând că dacă până în anul 2030 acest tip de analfabetism ar fi eradicat, impactul economic estimat (scenariu optimist) ar fi de 296% din PIB. Considerăm că argumentul adus, într-o lume concentrată pe beneficii ce pot fi convertite în indicatori economici, este extrem de convingător, iar dezvoltarea competențelor de comunicare ale elevilor ar trebui să facă parte din ținta propusă pentru anul 2030.

Continuând profilul de țară al României, trebuie subliniat faptul că evaluarea națională permite înscrierea oricărui elev la liceu, indiferent de notă, procentul elevilor care au luat note peste 5 variind între 79,3% în anul 2015 și 66,12% în anul 2012. Aceste date sunt însă media la nivel de țară, existând județe în care promovabilitatea medie a fost în jur de 56%, deci aproape jumătate din elevi nu au reușit să ia note de trecere (5) la disciplinele de examen. În aceste condiții, trebuie acceptat faptul că, la nivel național, procentul de elevi de clasa a VIII-a care nu dețin competențe minime de comunicare în Limba și literatura română și la Matematică este ridicat.

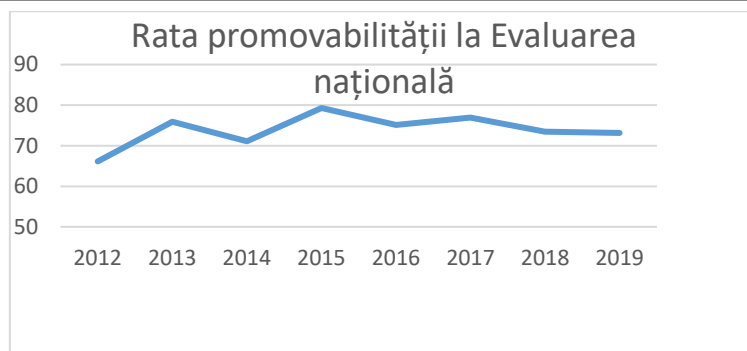

Figura 1. Rata promovabilității la evaluarea națională în perioada 2012-2019

Sursa date: Ministerul Educației Naționale <http://evaluare.edu.ro/>

Însă nota 5 nu arată că un elev are competențele necesare pentru a face față cu brio în învățământul liceal. Deducem cu ușurință că un astfel de elev nu va mai putea recupera lacunele existente deja, la care se vor adăuga și cele ce se vor forma pe parcursul ciclului liceal, deoarece nivelul de complexitate crește și elevul nu face față acestor provocări, soluția fiind cantonarea în mediocritate și în lipsa cunoștințelor necesare pentru a promova clasa, precum și examenul de bacalaureat, competența de comunicare, în acest context, fiind una determinantă.

Educația fizică este un puternic instrument educativ, care poate ajuta tinerii să își dezvolte competențele sociale și capacitatea de integrare în viața profesională, cu efecte pe termen lung, dar, de asemenea, și competența de comunicare. O cercetare care să dezvăluie modul în care elevii percep realitatea, modul în care se raportează la ea prin comunicare și modul în care ei percep necesitatea acestor competențe este necesară din perspectiva formării, pe parcursul ciclului liceal, a unor tineri care să se poată insera cu succes pe piața muncii și care să se poată adapta la schimbările din ce în ce mai dese ce au loc în societatea de astăzi. Mai mult, credem că este important să cunoaștem diferențele care se manifestă între absolvenții ciclului gimnazial din mediul urban și cei din mediul rural, în vederea elaborării unor instrumente adecvate fiecărui grup, în vederea dezvoltării acestor competențe, ținta fiind crearea unei legături trainice între educator și elev, prin intermediul unei comunicări eficiente și personalizate în funcție de necesități.

Percepția despre lume și viață pe care fiecare dintre noi o deține și o folosește în activitatea de zi cu zi este formată dintr-o multitudine de elemente informaționale depozitate în memorie, care se îmbină într-un mod individual și poziționează individul într-un mod aparte, față de societate și de semenii săi. Toate aceste elemente informaționale sunt culese prin intermediul comunicării, înțelegând acum mai mult ca oricând importanța acestei „funcții” deținute de om: aceea de a culege, analiza, sistematiza, elabora noi structuri informaționale și a le transfera semenilor.

Adolescența este o perioadă plină de vulnerabilități, iar elevii care încep ciclul de pregătire liceal nu fac excepție. Ei trec printr-o perioadă extrem de grea din punct de vedere psihologic: perceperea corectă și acceptarea modificărilor mediului extern și intern, care duce, de multe ori, la situații în care adolescentul este confuz, incapabil să se concentreze pe sarcini, incapabil să își pună priorități și să manifeste discernământ în actele și faptele sale. Există suficiente cazuri în care adolescenți inteligenți au luat decizii care le-au marcat întreaga viață, un factor important fiind în aceste situații comunicarea insuficientă sau defectuoasă între tânăr și mediul social și educațional.

Integrarea într-un grup social ori profesional nu se poate face fără deținerea unui minim de competențe comunicative. Or, la finalul perioadei de dezvoltare, un elev ar trebui să aibă o serie de achiziții lingvistice și să folosească în mod adecvat limba română [3, p. 5]. Mai mult, ar trebui să fie familiarizat cu o abordare pluridisciplinară a unor fenomene/domenii ale cunoașterii, ceea ce înseamnă un vocabular dezvoltat și capacitate de analiză, sinteză și transfer al cunoștințelor dintr-o zonă de expertiză în alta.

Disciplina *Educația fizică* este o disciplină cu un profil deosebit de majoritatea celor incluse în programele-cadru de liceu, prin faptul că se adresează deopotrivă unor însușiri fizice, precum și unor însușiri psihice. Este cunoscut faptul că de multe ori elevii evită participarea la aceste ore sau, dacă participă, ei nu depun întotdeauna efortul necesar pentru atingerea obiectivelor lecției. Acest răspuns pasiv la demersul didactic are o multitudine de cauze. De asemenea, sunt mai puțini profesori care leagă ideea de comunicare eficientă cu ideea de performanță, la orele de educație fizică.

Astfel, am presupus că există o legătură directă semnificativă între dezvoltarea competențelor de comunicare ale elevului și nivelul performanței obținute în cadrul orei de educație fizică.

Verificarea valorii de adevăr a ipotezei formulate s-a efectuat prin desfășurarea unei cercetări pe un grup de elevi înmatriculați în clasa a IX-a la Colegiul Economic „*Ion Ghica*” din Bacău, totalizând 135 de elevi. La conceperea cercetării au fost luate în considerație următoarele elemente: elevii înmatriculați prezintă omogenitate din punct de vedere al vârstei: 14-15 ani; provin atât din mediul urban, cât și din mediul rural, ceea ce asigură reprezentativitate din acest punct de vedere; sunt un grup relativ echilibrat din punct de vedere al genului, neînregistrându-se o predominanță (fete sau băieți), ceea ce asigură posibilitatea ca rezultatele să fie posibil de extrapolat la nivelul întregii colectivități; sunt înmatriculați la clasele din filiera teoretică și la cea tehnologică, ceea ce asigură o largă reprezentativitate și din această perspectivă.

Obiectivul fundamental al cercetării aplicative a fost acela de a identifica modul în care elevii care vin în clasa a IX-a, provenind atât din mediul urban, cât și rural, sunt pregătiți pentru comunicare—în general și în cadrul orei de educație fizică, în special, în vederea conceperii unui plan de perfecționare a interacțiunii elev-profesor, având ca scop

crearea unui mediu propice educației, pe baza unui transfer informațional cu randament ridicat, între educator și educabil.

Pornind de la esențele referențiale ale comunicării și de la instanța educativă a modelelor de comunicare, a principiilor activității de comunicare, operând un context analitic al specificului comunicării verbale, au fost desfășurate activități aplicative printr-un program experimental numit *Patternul educațional al dezvoltării competențelor de comunicare ale elevilor (Educația fizică) – PDE2CE-ul*, conceput ca un program formativ care a fost valorificat în cadrul orelor de educație fizică, lunar fiind alocate orele aflate la dispoziția profesorului.

Competențele de comunicare sunt competențe transferabile, iar faptul că dezvoltarea acestor competențe se reflectă nu doar asupra participării și performanței elevilor la educația fizică, ci și în atingerea unui nivel mai bun la celelalte discipline din curriculum.

Investigarea resurselor privitoare la instrumentele de dezvoltare a competenței de comunicare a presupus atât consultarea surselor teoretice de informare din domeniu, cât și consultarea unor resurse generate de programele Erasmus derulate în România și în Europa, din practica unor specialiști în comunicare, din cursurile de perfecționare, cât și din experiența colegilor de la catedră și din experiența personală.

În acest context analitic, una din activități din *Patternul educațional al dezvoltării competențelor de comunicare ale elevilor (Educația fizică) – Intercunoașterea*, a presupus aplicarea tehnicii *Amprenta*, ca o activitate de cunoaștere reciprocă și de valorizare a membrilor unui grup, care introduce un element de risc și nevoia de încredere în cei din jur. Fiecare elev se apreciază și se vede prin optica grupului, preia etichete pe care grupul i le aplică, ajungând uneori în situația în care aceste etichete să îl definească în termeni reali, care pot fi de multe ori dezavantajoși (menționăm situațiile de bullying în care un elev căruia i se adresează porecle jignitoare, poate după un timp să ajungă să creadă că le merită și să se comporte în consecință). Elementul de risc este legat de faptul că într-un grup suntem agreeți de o parte a membrilor și mai puțin agreeți de o altă parte. Nu întotdeauna o persoană cunoaște cu exactitate cine sunt persoanele care îi sunt mai apropiate și nici nu știe cu exactitate cine nu o simpatizează. Riscul este acela că ceea ce un participant poate afla este posibil să nu fie în acord cu propria imagine despre sine, reversul fiind că poate afla lucruri neașteptate, care îi pot schimba perspectiva asupra propriului Eu.

Tehnica nu necesită o logistică deosebită, doar hârtie de scris, creioane sau pixuri și o rolă de bandă adezivă. Indicații care sunt date elevilor: fiecare elev ia o coală de hârtie și un instrument de scris; o palmă este așezată pe coala de scris și cu mâna cealaltă se trasează un contur care să cuprindă toate degetele răsfirate, astfel încât să fie toate pe coala de scris, dar să nu fie lipite; cu o bucată de bandă adezivă, fiecare elev este ajutat să

își lipească această coală de hârtie pe spate; elevii se vor plimba (printr-un exercițiu fizic special) în spațiul clasei și se opresc (la o comandă specială) la câte un coleg, scriindu-i pe coala de pe spate o calitate pe care o apreciază la acesta. Mișcarea în spațiul clasei trebuie să fie ordonată, elevii să nu se împiedice unii pe alții, să fie serioși și responsabili.

Ce este special la acest exercițiu, este faptul că este adecvat pentru un grup în care membrii se cunosc, dar nu de foarte mult timp și încă se observă procese de adaptare, dar și faptul că un membru al grupului nu știe cine i-a scris pe spate opiniile pe care le va citi la finalul exercițiului, când va putea dezlipi coala de scris și o va citi. Acesta este misterul și riscul care face ca exercițiul să fie atractiv. Este o modalitate ideală de a avea o imagine cuprinzătoare a felului în care grupul te privește și te apreciază, imagine care arată ca un puzzle format din opinii individuale. Profesorul monitorizează mișcarea elevilor și îi încurajează să treacă pe la fiecare coleg, să nu omită pe nimeni. Mai mult, pentru a atrage elevii și a spori încrederea, profesorul își poate asuma la rândul său riscul de a se vedea prin prisma elevilor săi, deci și el poate lua eventual parte la „mișcare”.

La finalul activității elevii sunt încurajați să citească atent consemnările de pe coala proprie, eventual să le aranjeze într-o listă și să se gândească dacă așteptările avute sunt atinse, sunt depășite sau nu se suprapun cu ceea ce au aflat. În măsura în care dorește, profesorul organizează și o discuție între elevi privitor la ceea ce au aflat, au simțit și au experimentat pe parcursul orei. După ce fiecare elev și-a făcut o listă cu trăsăturile pe care membrii grupului le-au verbalizat pe *amprentă*, au fost rugați să încredințeze colile scrise profesorului și au fost de acord.

Concluziile pe care le putem trage în urma desfășurării acestei activități la clasă și a analizei amprentelor arată că opiniile lor s-au sprijinit pe trăsături vizibile, atribute pozitive din punctul lor de vedere atunci când e vorba să evoluezi într-un grup și să fii apreciat (*amuzant, simpatic, drăguț, foarte de treabă, supărăcios, de gașcă, referiri la înălțime*); aprecierile lor sunt limitate, în mare parte, la aceste atribute, variațiile sunt puține, cu referire la inteligență sau însușiri care identifică în mod unic o persoană într-un grup, precum opinia că o persoană se descurcă bine la argumentare și este avocatul clasei; au un limbaj specific, format din cuvinte sau expresii care nu spun foarte multe despre o persoană și care sunt folosite în limbajul colocvial al grupurilor de adolescenți: *e ok*; lipsa capacităților de evaluare obiectivă a membrilor grupului este suplinită prin utilizarea unui jargon specific grupurilor de adolescenți din zilele noastre (*e de gașcă, OK Boomer, e de treabă*). Acest fapt indică un vocabular limitat și o dorință de a nu scădea în ochii celorlalți, asociind interacțiunilor cu grupul comportamente care să nu îi facă diferiți de ceilalți membri.

În felul acesta, o primă consecință care trebuie menționată rezidă în faptul că elevii care încep ciclul liceal au competențe de comunicare slab dezvoltate. În acest cadru transpare ideea că există o preocupare a elevilor pentru a avea o cultură generală, dar

această dorință trebuie să se materializeze într-un efort susținut și în rezultate vizibile. Elevii de clasa a IX-a au probleme reale de comunicare în general, probleme care se fac semnificativ simțite și în comunicarea didactică. Ei nu reușesc să decodifice mesajul în integralitatea sa, posibil și pentru că răbdarea, legată de ascultarea activă, este deficitară, dar și probabil pentru că sunt mai preocupați să transmită decât să primească. Acest lucru se observă și atunci când trebuie să răspundă unor sarcini de lucru, exprimarea lacunară este dublată de o anume stare de imobilitate, fiind mai dispuși să imite decât să aibă propriile interpretări.

Elevii înțeleg că indicațiile profesorului sunt importante pentru atingerea obiectivelor lecției, însă constatăm că pentru atingerea performanței este nevoie de ascultare activă, de o înțelegere a mesajului și de corelarea acestuia cu capacitatea fizică și nivelul energetic pe care îl dețin. Putem afirma că, în general, elevii nu se descurcă foarte bine la comunicarea de grup și la sporturile de echipă, de aceea este necesară o continuă preocupare pentru dezvoltarea lor personală și pentru îmbunătățirea competențelor de comunicare, disciplina educația fizică fiind destul de ofertantă din această perspectivă.

Aplicarea *Patternului educațional al dezvoltării competențelor de comunicare ale elevilor (Educația fizică)*, oferă posibilități reale de dezvoltare a competențelor de comunicare ale elevilor din ciclul liceal, valorificând introspecția, interiorizarea informațiilor descoperite de către elevi și integrarea acestora în sistemul psihologic propriu, astfel încât să poată fi accesate în momentele cheie.

Astfel, prin *corelarea comunicare – educație fizică* înțelegem punerea în valoare a relației speciale între dezvoltarea competențelor de comunicare și educația fizică a elevilor drept o relație intenționată, perceptibilă, printr-o extindere într-o disciplină nelingvistică.

Bibliografie

1. POP, L.-C. *Comunicarea în educație fizică și sport*. București: Pro Universitaria, 2014. 184 p. ISBN 978-606-647-939-4.
2. Centrul de evaluare și analize educaționale. *Scăderea analfabetismului funcțional – o posibilă prioritate strategică în educație*. 2015. (vizitat pe 16.10.2019). Disponibil la <http://ceae.ro/wp-content/uploads/2015/10/Raport-Scaderea-analfabetismului-funcional.pdf>
3. CONSTANTINESCU, O. *Repere conceptuale și metodologice in curriculum național*. Iași: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, 2012. Disponibil la https://www.math.uaic.ro/~oanacn/depozit/Curs_10_Curriculum_national.pdf